

ALMANYA'DA ÖĞRETMEN EĞİTİMİ

Sayime ERBEN KEÇİCİ*

ÖZET

Eğitim sisteminde niteliğin artırılmasının koşulu, sisteme nitelikli öğretmen girdisini sağlamaktır. Bunun için toplumlar, öğretmen eğitim sistemlerini, diğer ülkelerin öğretmen eğitim sistemi ile karşılaştırarak geliştirmek istemişlerdir. Bu bakımdan, bu çalışmada, AB ülkeleri içerisinde hem eğitim sistemi hem de öğretmen eğitim sistemi farklı bir özelliğe sahip Alman öğretmen eğitim sistemi ve öğretmenlik mesleğine alınacak öğretmen adaylarının seçiminde uygulanan yaklaşımlar ele alınmıştır. Bu amaçla Almanya'nın öğretmen eğitiminin yapısı tanıtılmış ve daha sonra Türkiye'nin öğretmen eğitim uygulamalarıyla karşılaştırarak, yorum ve öneriler yapılmış, Avrupa Birliğine üyelik süreci içinde Türk eğitim sisteminde, öğretmen yetiştirme programlarında, yeniden yapılanmaya gidilmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Özellikle okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması konusunda yeniden düzenleme yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Öğretmen eğitimi, Alman öğretmen eğitim sistemi, Türk öğretmen eğitim sistemi, Avrupa Birliği

TEACHER TRAINING IN GERMANY

SUMMARY

The condition to increase qualification in the education system provides qualified teacher input to the system. Therefore, societies wanted to develop their teacher training system by comparing with teacher training systems of other countries. Therefore, approaches which are applied in the selection of teacher candidates who will be involved into tutorage occupation and the German tutorage training system which has a different feature either for the training system or for the tutorage training system. This study has a qualification of collection by this purpose and teacher training structure of Germany was introduced at first and then solution suggestions are developed by comparing teacher training programs of Turkey.

Key words: Teacher training, German teacher training system, Turkish teacher training system, European Union

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı. sayime_erben@yahoo.de

Hayatın hızlıca gelişip değişmekte olduğu bir dünyada hayat süren toplumların, kendi öz kültürlerini koruyabilmesinde ve daha güçlü bir duruma gelmesinde en önemli faktör eğitimidir. Eğitim sisteminin temel amacı; bireyleri içinde yaşadığı topluma ve çağdaş dünyaya uyumlu bir üye haline getirmek ve çağın gerektirdiği becerilerle donatmaktır (Çelikten v.d., 2005). Eğitim sistemimizin etkili bir biçimde işleyişini sağlamakta üzerinde en çok denetim gücümüzün bulunduğu öğede “öğretmen yetiştirilmesi” süreci olmaktadır. Bilimsel düşüncenin ve buna dayalı yaşam biçiminin topluma yerleşmesi ve gelişmesi, kuşkusuz bilime ve akla dayalı, evrensel değerlere sahip öğretmenler ile sağlanabilir (Akpınar v.d., 2004). Bu açıdan bakıldığında eğitim sisteminde niteliğin artırılmasının temel koşulu, sisteme nitelikli öğretmen girdisini sağlamaktır. Çünkü eğitim sisteminin en önemli ögesi öğretmendir ve kaliteli bir eğitimde ancak nitelikli öğretmenlerle yapılır.

Peki, Türkiye'nin üyesi olmayı amaçladığı Avrupa Birliğinin önemli ve güçlü bir ülkesi olan, Türkiye ile hem siyasi hem de ekonomik açıdan yakın ilişkiler içinde bulunan Federal Almanya'da öğretmen eğitiminin yapısı nasıldır? Öğretmenlik eğitimi programlarına ve öğretmenlik mesleğine alınacak öğretmen adaylarının seçiminde hangi yaklaşımlar uygulanmaktadır?

Türkiye'nin ileriye dönük planlarında, Avrupa Birliği ülkelerinin yüksek eğitimdeki eğilimlerini göz önüne alması ve bu alandaki mevcut durumu ve gelişmeleri takip etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın genel amacı Avrupa Birliğinin önemli ve güçlü bir ülkesi olan Almanya'nın öğretmen yetiştirme sisteminin incelenmesi ve Türkiye'deki öğretmen yetiştirme sistemi ile karşılaştırılmasıdır. Topraklarında birçok Türk vatandaşını barındıran ve gelişmiş ülkeler arasında yer alan ve Avrupa Birliğine üye olan Almanya'nın öğretmen yetiştirme sisteminin incelenmesi önemli bulunmuştur.

Almanya'da Farklı Kademelere Göre Öğretmen Eğitiminin Yapısı

Almanya'da öğretmen eğitimi 19. yüzyıldan sonra “öğretmenlik seminerleri” (Lehrerseminare) yoluyla yapılmaya başlanmıştır. Öğretmenlerin akademik düzeyde eğitimi ise ilk olarak 1926 yılında “Pedagojik Akademi” (Pädagogische Akademie) okullarının kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Bu akademiler Nazi diktatörlüğü zamanında ya kapatılmış ya da kısmi “Öğretmen Eğitimi Yüksekokulları”na (Hochschule für Lehrerbildung) dönüştürülmüştür. 1945'ten sonra ise “Pedagojik Yüksekokullar” (Pädagogische Hochschule) halini almış ve 1960'lardan sonra geliştirilmiştir. 1980'lerde ise öğretmen eğitimi veren kurumlar, bazı eyaletlerde istisnalar olmak üzere, üniversitelere entegre edilmiştir (Blankertz, 1992).

Almanya'nın siyasal yapılanmasına uygun olarak öğretmen eğitimi eyaletlere bağlıdır. Eyaletler arası denklikleri sağlamak ve eyaletler üstü konularda kararları almak ise “Düzenli Kültür Bakanları Heyeti”nin sorumluluğundadır (Coşkun, 2000). Almanya'da hemen tüm eyaletlerde okul öncesi öğretmenliği dışında öğretmen eğitimi, üniversiter alanda yer aldığından, öğretmen eğitimi verilen eğitim yüksek okullarına veya eğitim bilimleri fakültelerine girmek isteyen öğrencilerin genel yüksek öğretim olgunluk diplomasına (Abitur) sahip olmaları koşulu aranır. Başka bir deyişle, genel eğitim amaçlı

orta öğretimin 13. sınıfının sonunda yapılan yüksek öğretim olgunluk sınavını (Abitur) başarmaları gerekir (Milotich, 1999; Eurydice, 2009).

Öğretmen eğitimi kendi içinde Bilimsel Öğretim ve Hazırlık Hizmeti gibi iki kademeyi içerir. Bilimsel öğretim a. Eğitim Bilimi, b. Branş Bilgisi ve Öğretimi, c. Okul Pratiğinden oluşur (Demirel, 1991; Coşkun, 2000). Hazırlık hizmeti ise öğretmenlik uygulamasıdır ve genel olarak 2 yıllık bir stajyerlik süresini kapsar. Amaç, bilimsel öğretmen yetiştirme eğitiminden sonra öğretmen adaylarının mesleki özellikler kazanmasını sağlamak ve özellikle de sorumluluk üstlenebilir duruma getirmektir (Eurydice, 2009).

Almanya’da öğretmen adayları kurumların yapısına, özelliklerine ve dallara göre, üniversitelerde yüksek öğretmen okullarında, eğitim enstitülerinde, müzik ve sanat eğitimi okullarında veya çok amaçlı üniversitelerde akademik bir eğitim görmektedirler (Lehrerbildung, 2009). Verilen öğretmen eğitiminde dersler eğitim bilimleri, bilim alanları ve alan öğretimi şeklinde üç gruba ayrılabilir. Bilim ve alan eğitimi lisans eğitimi aşamasında verilmektedir. Lisans eğitimini izleyen ve özellikle lisans eğitimini izleyen öğretmenlik stajı aşamasında mesleğe yönelik eğitim bilimi dersleri, teorik ve uygulama paralelliği sağlanarak programlanmıştır. Eğitim bilimleri alanında, okulla ilgili ve eğitim bilim açısından önemli olan konu alanlarına ait bilimler girmektedir (Coşkun, 2000). Bu yüksek okullardaki eğitim-öğretim izlenceleri öğretmen adaylarının görev yapmayı düşündükleri kurumların beklentilerine ve özelliklerine uygun düzenlenmekte ve buna uygun uygulamalı eğitim verilmektedir (Demir, 1995; GHPO, 2003; Würker, 2007). Bütün eyaletlerde öğretmen eğitimi çerçevesinde Almanca, matematik, sanat eğitimi, müzik, spor, hayat bilgisi alanlarının eğitimi verilmektedir (Flagmeyer ve Rotemund, 2007).

Almanya’da öğretmen eğitim sistemleri farklı kademelere ve okul türlerine göre incelendiğinde altı çeşittir. Farklı kademelerde öğretmen eğitim sistemleri tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Almanya’da Kademelere Göre Öğretmen Eğitimi

Grundschule = İlköğretim
Hauptschule = İlk- ve Ortaöğretim
Realschule = Ortaöğretim I. Devre
Gymnasium = Ortaöğretim I. ve II. Devre
Berufschule = Mesleki Eğitim Öğretmenliği
Sonderschule = Özel Eğitim Kurumlarında Öğretmenlik

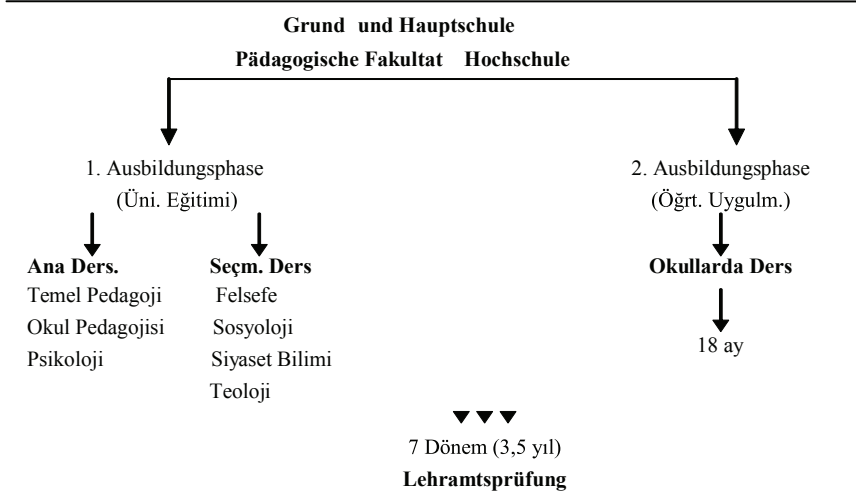
Tablo 1’de belirtildiği gibi Almanya’da altı farklı düzeyde öğretmen olunabilmekte ve eğitim sürecinde farklılıklar bulunmaktadır. Almanya’ da, okul türlerine göre öğretmen yetiştirme hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

İlk ve Ortaöğretimde Öğretmen Eğitimi:

Grund- ve Hauptschule öğretmenleri, genellikle üniversitelerdeki belirli Eğitim Bilimleri bölümünde veya Eğitim Yüksek okullarında eğitilmektedir. Dersler ana dersler ve seçmeli dersler olarak düzenlenmiştir. Ana dersler genel pedagoji, okul pedagojisi ve psikolojidir. Almanca ve matematik dersleri zorunlu olarak alınır. Seçmeli dersler ise felsefe, sosyoloji, siyaset bilimi ve ilahi bilimlerdir.

Grund- ve Hauptschule öğretmenlerinin eğitimi 7 dönem (3,5 yıl) sürer ve öğretmenlik sınavı (Lehramtsprüfung) ile sona erer. Üniversite eğitimini tamamlama öğretmen eğitiminin I. aşamasını (erste Ausbildungsphase) oluşturur. Birinci asamadan sonra genel öğretmenlik uygulamasına yönelik olan II. Eğitim aşaması (zweite Ausbildungsphase), yani hazırlık hizmeti baslar. Bu dönem 18 ay devam eder. Bu dönemde öğretmen adayları tecrübeli öğretmenlerin (Mentor) denetiminde dersler verirler (Rotermund, 2006; GHPO II, 2007; Eurydice, 2009).

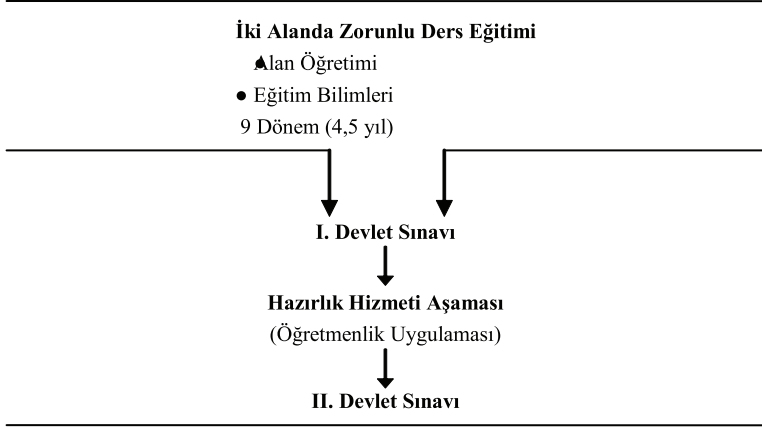
Hazırlık hizmeti sonunda adaylar bilim ve uygulamaya yönelik II. Devlet sınavından (II. Staatsexamen) geçerler. Bunun yanında, belirlenen bir konuda bilimsel ilkelere uygun bir araştırma yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu sınavı başaran ve yaptığı araştırması kabul görenlerin stajyerliği kaldırılmaktadır (Venter, 1987; Daschner ve Drews, 2007). II. Devlet sınavını başarıyla bitirenlere bağımsız olarak ders verme yetki ve sorumluluğu verilmekte ve öğretmenlik yapmaya hak kazanmaktadırlar (Budak, 1997; Turan, 2005).

Şekil 1. Grund- ve Hauptschule Öğretmenlerinin Eğitimi

Ortaöğretim I. Devrede Öğretmen Eğitimi:

Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki *Realschule* Öğretmenlerinin yetiştirilmesi, bir ara statüye sahipler. Çünkü bunlar, farklı planlara bağlı olarak, ya *Grundschule* ve *Hauptschule* Öğretmenleriyle veya *Gymnasium* Öğretmenleriyle birlikte yetiştirilmektedir. Kural olarak orta öğretim I. devre olan *Realschule*'de öğretmenlik yapacaklar, bu basamağın eğitim programlarında yer alan iki alanda, alan öğretimi ve eğitim bilimleri alanında, bir dönemde 160 ders saati katılmak zorundadırlar. Üniversite eğitimi genel olarak 7 veya 9 dönem, yani eyaletlere göre değişmekte olup 3,5 veya 4,5 yıl sürer. Üniversite eğitimi hazırlık hizmeti aşaması izler (Foerster, 2008; Eurydice, 2009).

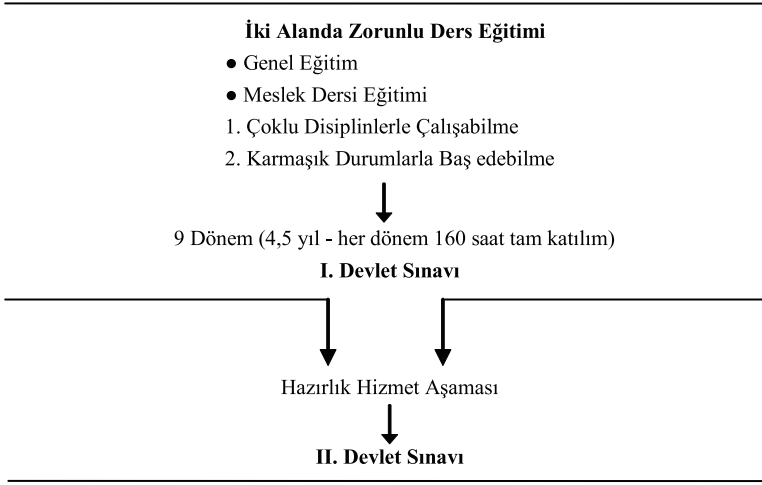

Şekil 2. Realschule Öğretmenlerinin Eğitimi

Ortaöğretim II. Devrede Öğretmen Eğitimi:

Orta öğretim II. Devrede öğretmenlik yapacak adaylar, bir üniversitenin bilim veya güzel sanatlar fakültelerinde, kendi isteklerine bağlı olarak, iki dalda (genel eğitim ve meslek dersi eğitimi) eğitim görürler. Amaç, adayların çoklu disiplinlerle çalışmak ve karmaşık durumlarla bahsedebilme yeteneklerini geliştirmektir. Konu alanı çalışmalarının dışında en az bir dönemlik haftalar süren uygulamalı eğitim de gereklidir. Eğitim süresi 9 dönemdir (4,5 yıl) ve belirtilen iki alanda bir dönemde 160 ders saati katılım zorunludur (Eurydice, 2009).

Üniversite eğitimi I. devlet sınavı (I. Staatsexamen) ile sona erer. Bunu öğretmenlik uygulaması aşaması izler ve 12-16 ay arası bir dönemi kapsar. Öğretmenlik uygulaması sonunda II. Devlet sınavını veren adaylar "Studienrat" unvanı ile *Gymnasium*'da kendi dallarına denk olan derslere, öğretmen olarak başvurabilirler (Eurydice, 2009).

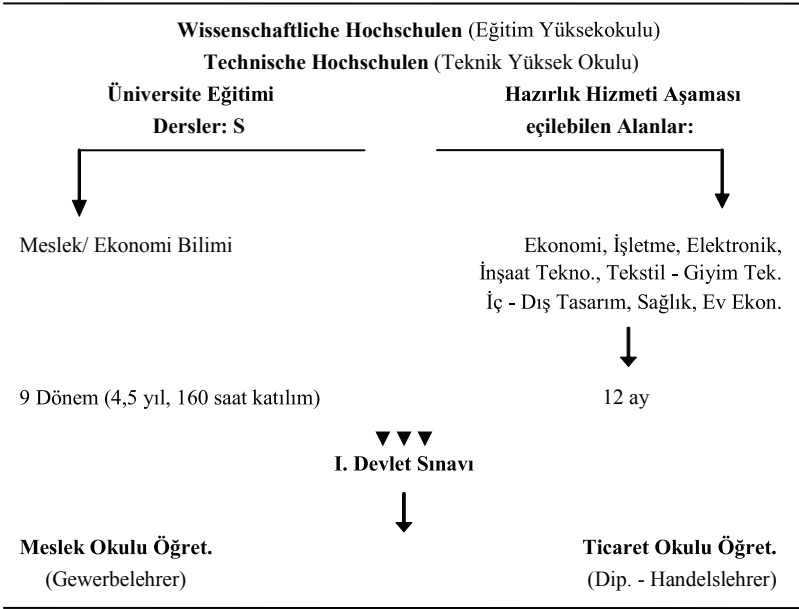
Şekil 3. Gymnasium Öğretmenlerinin Eğitimi

Mesleki Eğitim Öğretmenliği:

Mesleki eğitim öğretmen adayları ya Meslek Eğitimi Enstitülerinde (Wissenschaftliche Hochschulen) ya da Teknik-Mühendislik bölümlerinde eğitim görürler.

Meslek okul öğretmenliği 4,5 yıl süren ve bir dönemde 160 ders saati katılım gerektiren bir eğitimidir. Öğretim, eğitim bilimi ile meslek-ekonomi bilimini ve uygulamalı öğretmenlik dönemini kapsar. Adayların is tecrübesi kazanmaları için seçtikleri mesleki konu alanına göre 12 aylık bir öğretmenlik uygulamasına katılırlar. Çalışma alanı olarak ekonomi, işletme, elektrik-elektronik, inşaat teknolojisi, giyim ve tekstil teknolojisi, iç ve dış tasarım, sağlık ve ev ekonomisi seçilebilir (Eurydice, 2009).

Öğretmenlik uygulamasından sonra adayların I. Devlet Sınavına girmeleri zorunludur. Sınavı kazanan adaylar ya Meslek Okulu öğretmeni (Gewerbelehrer) ya da Ticaret Okulu öğretmeni (Diplom-Handelslehrer) unvanı ile öğretmenlik yapmaya hak kazanır (Eurydice, 2009).

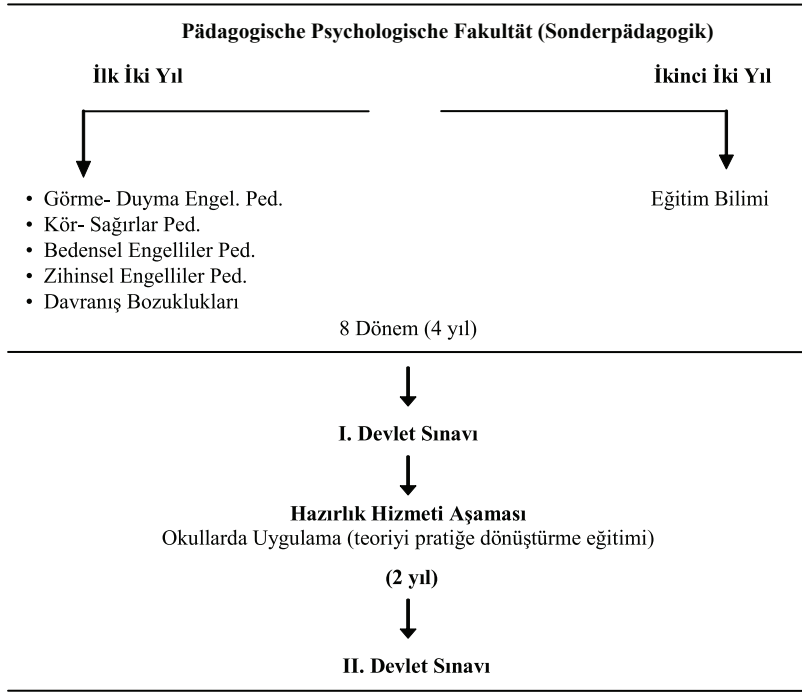
şekil 4. Mesleki Eğitim Öğretmen Eğitimi

Özel Eğitim Kurumları İçin Öğretmen Eğitimi:

Özel eğitim öğretmen adayları Eğitim Fakültelerinin özel eğitim bölümünde 4 yıl eğitim görürler. Eğitim süresinin yarısı özel eğitime, diğer yarısı ise eğitim bilimleri ve konu alanı derslerine ayrılmıştır. Özel eğitimle ilgili iki alan seçilebilir. Seçilebilen alanlar:

- Görme ve duyma özürlüler pedagojisi
- Kr ve sağırlar pedagojisi
- Zihinsel engelliler pedagojisi
- Bedensel engelliler pedagojisi
- Davranış bozuklukları pedagojisi (Eurydice, 2009).

Üniversite eğitimini öğretmenlik uygulaması izler. 2 yıl süren öğretmenlik uygulamasında teoride edinilen bilgiler okullarda uygulanarak tecrübeler pekiştirilmeye çalışılır. Öğretmenlik uygulamasından sonra adaylar II. Devlet Sınava (II. Staatsexamen) girmek zorundadırlar. Bu sınavdan sonra aday başarı durumu, sınav sonuçları ve yeteneklerine göre öğretmenlik yapabilir ve sürekli bir işe yerleştirilebilir (Eurydice, 2009).

Şekil 5. Özel Eğitim Okulları Öğretmenlerinin Eğitimi

Öğretmenliğe Atanacak Adayların Seçimi

Almanya'da öğretmenlik eğitimini bitirerek öğretmenlik mesleğine atanacak adaylar için bazı ölçütlere dayalı bir seçme söz konusudur.

Almanya'da Yükseköğrenimin her alanında olduğu gibi öğretmenlik eğitiminde de ara sınavları (Zwischenprüfungen) geçmek zorunludur. Detaylar Çalışma ve Sınav Düzenlemesi (Studienordnung und Prüfungsordnungen) tarafından düzenlenir. Öğretmenlik eğitimini tamamlayan öğretmen adaylarının öğretmenliğe atanabilmeleri için, her eyaletteki Devlet Sınavı Dairesi tarafından I. Devlet Sınavını (I. Staatsexamen) başarmaları zorunludur (Pufahl, 2006; Daschner ve Drews, 2007).

I. Devlet Sınavı aşağıdaki bölümlerden oluşur (Eurydice, 2009):

- Birinci veya ikinci ders konusunda veya eğitim bilimleri ile ilgili bilimsel bir tez çalışması
- Alanla ilgili yazılı ve sözlü bir sınav
- Eğitim bilimleri ile ilgili bir sınav
- Sanatsal/ kültürel/ teknik konular ile spor konusunda genel bir sınav.

Bunun yanında Almanya’da öğretmen eğitiminin yeniden yapılandırılmasında, 2005 yılı Kültür Bakanlığı konferansı (Kultusministerkonferenz) kararları sonucu, Bachelor (lisans) ve Master (yüksek lisans) program yapısına uygun eğitim veren anabilim dalı mezunlarının öğretmenlik programına geçme olanağı bulunmaktadır (Hochschulrektorenkonferenz, 2007; Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2010), yani Bachelor/ Master diploması I. Devlet Sınavına eşdeğerdir (Bastian vd., 2005). Bu program değişikliğinin temelinde küreselleşmenin, Avrupa Birliği ve Bologna sürecinin yattığı belirtilmektedir (Kultusminister Konferenz, 2010).

Bachelor programlar genel olarak 6 dönem, bunu takip eden Master programları ise 4 dönemdir. Bachelor öğreniminin ilk senesinde oryantasyon uygulaması zorunludur. Amaç, öğrencinin okul hayatını yakın tanınması ve öğretmenlik mesleğine uygun olup olmadığını anlamasıdır. Bachelor eğitimi iki alan eğitimine dayalıdır. İki alan eğitimi öğretmenlik yapmak istenen okul türüne göre farklılık arz etmektedir. Grundschule öğretmenliği eğitimi için Almanca ve Matematik zorunludur. Haupt- ve Realschule öğretmenliği eğitimi için Biyoloji, Kimya, Almanca, İngilizce, Tarih, Matematik, Fizik, Protestanlık Dini Eğitimi, Katolik Dini Eğitimi veya Sosyal bilimler seçilebilir. Gymnasium öğretmenliği eğitimi için Haupt- ve Realschule öğretmenliğinden farklı olarak Latince, Fransızca ve İspanyolca seçilebilir. Bachelor eğitimi başarıyla bitiren öğrenciye “Bachelor of Arts” unvanı verilir. Ancak öğretmenlik eğitim programına geçiş için tek başına yeterli değildir. Bunun yanında Master öğrenimini de bitirmiş olma şartı vardır (Bischoff-Wanner, 2008). Master öğrenimi de bir uygulama dönemini içerir. Öğrenci uygulamayı ikinci, en geç üçüncü dönemde yapmak zorundadır. Öğretim modüllere (öğretim paketleri) göre düzenlenmiştir. Modüller eğitim bilimlerini ve alan didaktiklerini kapsamaktadır. Master mezunları “Master of Education” unvanını alır ve ancak bu unvan öğretmenlik mesleğine geçişte kabul edilir (Kultusministerkonferenz, 2010; Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2010).

I. Devlet Sınavını başaran adaylar veya Bachelor/ Master öğrenimi almış öğrenciler, stajyer öğretmen olarak bir okulda görevlendirilmekte ve genel olarak 2 yıl süren stajyerlik eğitimine başlayabilmektedir. Bu süre içerisinde adaylar, bölgelerindeki Hizmet İçi Eğitim Merkezi tarafından düzenlenen seminerlere katılır ve okulda rehber öğretmen (Mentor) gözetiminde, bağımsız olarak ders verirler (Froaker, 2006). Mentorlar üniversite bünyesinde kurulmuş olan Okul Uygulamaları Eğitimi Merkezi (Schulpraktische Studien) biriminde çalışırlar. Bu birim özellikle staj dönemindeki öğretmen adaylarının katılımının zorunlu olduğu seminerleri düzenler. Bu seminerler staj dosyası hazırlama, öğrenci başarılarını değerlendirme, genel ve özel öğretim yöntemlerine yönelik vb. konuları içerir. Bu birimde uygulamanın etkililiği ve sorunları danışman ve uygulama yapan öğretmen adayları tarafından, grup halinde veya bireysel olarak tartışılır ve geliştirilir (Rotermund, 2006). Bu uygulamanın temel amacı öğretmen adayının öğretmen ve öğrencilerle edindiği deneyimler ışığında kendisinin bu mesleğe uygunluğu ve yatkınlığı hakkında daha gerçekçi fikir sahibi olmasını sağlamaktır (Kretschmer ve Stary, 2006; GHPO II, 2007; Gruschka, 2008).

Stajyerliğin sonunda başarılı bulunan adaylar (gerek geleneksel öğretmen programında eğitim almış adaylar, gerek Bachelor/ Master öğrenimi görmüş öğrenciler)

sınav komisyonun önünde II. Devlet Sınavına (II. Staatsexamen) girmek zorundadırlar (Daschner ve Drews, 2007). Sınav Komisyonu tarafından düzenlenen II. Devlet Sınavı dört bölümden oluşur. Bu bölümler:

- Pedagoji, pedagojik psikoloji veya alan konusunun didaktikleri ile ilgili yazılı bir ödev
- Uygulamalı öğretmenlik sınavı
- Eğitim ve memuriyet yasası, okul idaresi ve okul yönetiminin sosyolojik yönleri ve eğitim bilimleri ile ilgili sınav
- Alan konularının didaktik ve metodolojik içeriği konusunda sınav (Milotich, 1999; Eurydice, 2009).

II. Devlet Sınavını başaranlar, öğretmen ihtiyacı ve alımı ilan edilmiş okullara başvurabilirler (Vehslage vd., 2007; Oehmig, 2005). Bu niteliği kazanan öğretmenler görev yapacakları okulları kendileri bulurlar. Devlet, herkese öğretmenlik verme yükümlüğünde değildir. Üç yıl içerisinde okul bulamayanlar sınavı yenilemek zorundadır (Eurydice, 2009).

Tüm okullarda öğretmen yetiştirme ülke yasası tarafından düzenlenir. Federal anayasaya göre eğitimle ilgili her türlü yasanın çıkarılması federal devletin yetki ve sorumluluğundadır. Devletin yetkileri ve görevleri eyaletler tarafından yerine getirilir. Eyaletlere bağlı olan öğretmen yetiştirmenin sorumluluğu federal devlet adına eğitim bakanları ve eğitim fakültelerinin kültürel ilişkiler bölümüne bağlıdır. Bunlar çalışma programı ve sınav düzenini ayarlarlar. Birinci ve ikinci eyalet sınavları Länder (eğitim fakülteleri) yetkilileri tarafından yapılır (Eurydice, 2009).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada Almanya'nın Öğretmen Eğitimi Programı incelenmiş ve eğitimde çeşitli kademelerden kısaca bahsedilmiştir. Bu bilgiler ışığında Türkiye ile Almanya'nın öğretmen eğitim programlarını karşılaştırdığımızda aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilmektedir:

Almanya'da Türkiye'den farklı olarak lise bitirme sınavı sonucu alınabilen ve üniversiteye doğrudan giriş hakkı veren "Abitur" almış olmak gerekir. Abitur bir lise diploması olmakla birlikte bu diplomaya sahip olanlar yüksek eğitime giriş sertifikası (Hochschulreife), alabilmekte ve üniversitelerin öğretmenlik bölümüne doğrudan kayıt yaptırabilmektedir.

Öğretmen eğitiminde öğretmenlik formasyon dersleri karşılaştırıldığında Türkiye'de öğretmenlik mesleğine giriş, öğretimde planlama ve değerlendirme, öğretmenlik uygulaması; Almanya'da genel öğretim bilgisi, eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi ve eğitim politikasına önem verildiği görülmektedir. Türkiye'de öğretmenlik formasyon derslerinde sınıf içi etkinlikler öğretmen adayının öğretmenlik uygulamaları düşünülerek planlanmaktadır. Almanya'da ise üniversite eğitimini tamamlayarak I. Devlet Sınavını veya Bachelor/ Magister eğitimini başaran öğrenciler, okullarda uygulamalı hazırlayıcı eğitim almaktadırlar. Öğretmen adayları uygulama okullarında ders izlemekte ve ders vererek uygulama yapmaktadırlar. Ders uygulamaları haftada 10-16 ders saatini kapsar.

Türkiye öğretmen eğitime görevini eğitim fakülteleri bünyesinde yürütmektedir. Almanya’da öğretmen yetiştirme kurumlarına alınan öğretmen adayları, yüksek eğitim kurumları (üniversite) tarafından yetiştirilmektedir.

Türkiye’de Eğitim Fakültesi öğrencilerinin başarı değerlendirilmesi, bağlı buldukları üniversitelerin sınav ve ders geçme yönetmelikleri çerçevesinde yapılmakta ve öğrenci başarısını değerlendirme derslere giren öğretim elemanları tarafından yapılmaktadır. 4 ve 5 yıllık olan öğretmenlik bölümüne devam eden bir öğrencinin okulu bitirme süresi en fazla 7 yıl olabilmektedir. 4 veya 5 yıl sonra derslerini başarılı bir şekilde bitiren öğrencilere öğretmenlik diploması verilmektedir. Daha sonra Kamu Personeli Seçme Sınavına (KPSS) giren ve yüksek puan alan öğretmen adaylarının atamaları yapılmakta, bir yıllık stajyerlik döneminden sonra asil öğretmen olabilmektedirler. Almanya’da ise öğretmenlik için 7 veya 9 yarıyıl (Bachelor ve Magister için ise toplam 10 yarıyıl) okumak zorunda olan öğrenciler bu asamadan sonra I. Devlet Sınavına girebilmekte, I. Devlet Sınavını başaranlar iki yıllık stajyerlik eğitimine başlayabilmektedirler. Hazırlık hizmetinde başarılı olan adaylar II. Devlet Sınavına girerler ve ancak bu sınavı da başaran adaylar öğretmen olarak ilgili okullarda öğretmenlik yapmaya hak kazanırlar.

Almanya ile Türkiye’nin öğretmen eğitimi programları arasında benzerlikler olduğu kadar önemli farklılıklar olduğu da görülmektedir. Türkiye’de dersler çoğunlukla kuramsal olarak işlenmektedir. Almanya’dan daha fazla alan dersi alan Türk öğrencileri öğretmenliğe daha az hazır olarak başlamaktadır. Almanya’da ise uygulamaya özellikle önem verilmekte ve stajyer öğretmenlik dönemindeki öğretmenlik eğitiminde oldukça uzun bir dönem aktif öğretmenlik uygulaması yapılmaktadır. Türkiye’de aktif uygulama bir dönemle sınırlandırılmıştır ve öğretmen adayları, kendilerine sorumlu olacakları sınıflar verilmesi yerine, rehber öğretmenin sınıfında uygulama yapmaktadır. Dolayısıyla aktif öğretmenlik uygulaması süresi uygulama grubundaki öğretmen adayı sayısına ve rehber öğretmenin tutumuna göre değişebilmektedir. Programa göre, bir dönem boyunca haftada üç ders aktif uygulama yapmak gerekirken, aslında değişik sebeplerle uygulama çok daha az gerçekleşmektedir. Bu durum uygulama eğitiminin en temel unsurunun işlevsiz ve etkisiz kalmasına yol açmaktadır. Bu sebeple Türkiye’de öğrencilerin uygulamalı çalışmalara daha fazla özendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de okul ile üniversite işbirliğinin yeterince olmaması veya sadece okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması süresi içinde yer alması yeterli değildir. Almanya’da olduğu gibi bölge okullarında uzun süreli uygulamalı çalışmalar yapılması, öğretmen adaylarının mesleğe hazır olmaları açısından fayda sağlayacaktır.

Bunun yanında Almanya’da stajyerlik öncesinde mesleki eğitim verilse de, I. Devlet Sınavını kazandıktan sonra stajyer olarak iki yıla kadar uygulama eğitimi verilmekte, yani temel öğretmenlik uygulama eğitimi öğretmen adayının mesleğe girmesi kesinleştikten sonra verilmektedir. Türkiye’de ise eğitim fakültesine giren bütün öğrenciler uygulama eğitimi görmektedir. Ancak her yıl aslında öğretmen ol(a)mayacak binlerce öğrenciye uygulama eğitiminin verilmesi hem insani ve mali kaynak israfına neden olmakta, hem de öğrenci sayısının fazlalığı nedeniyle uygulama eğitiminde istenen amaca ulaşmayı

güçleştirmektedir. Yukarıda değinilen öğretmen adaylarının yeterince uzun süreli aktif öğretmenlik uygulaması yaptırılmaması sorununun en temel nedeni budur.

Almanya'da sürekli olarak öğretmen yetiştirmeye yönelik çalışmalar, değerlendirilmeler yapılmakta ve raporlar sunulmaktadır. Yüksek öğretim kanununda en son değişiklik 2002 yılında yapılmış ve yüksek öğretim sisteminin iki aşamalı lisans-lisansüstü yapıya uygun Bachelor ve Magister dereceleri veren programlar açılmıştır (Federal Ministry of Education, 2007). Türkiye'de de yenileşme çalışmaları gündededir. 1998 yılında uygulamaya konan öğretmen yetiştirme programları eleştirilmiş ve yeniden yapılan program geliştirme çalışmaları sonucu 2006-2007 öğretim yılında aşamalı olarak yürürlüğe konmak üzere değişmiştir. Uygulanan programların değerlendirmesinin yapılmaması bu alanda yapılan yenileşme çalışmalarının yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Eğitim fakültelerinin ilgili bölümleri program değerlendirme çalışmalarına aktif olarak katılması sağlanmalıdır.

Almanya'da Alan Bilgisi ve Alan Bilgisi Eğitimi tek bir ders adı altında toplanmıştır. Türkiye'de ise her bir dersin adı farklıdır. Buna rağmen derslerin öğretim süreçlerine bakıldığında öğrencilerin gerçek sınıf ortamında bu derslerin islenişine hazır olmaları yetersizdir. Türkiye'de uygulanmakta olan öğretmenlik programları dersleri, genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik mesleği bilgisi kategorilerine göre yeniden gözden geçirilmeli ve bu bağlamda söz konusu ders kategorilerinin birbirlerine ilişkin oranları ve ağırlıkları genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi dersleri lehine değiştirilmelidir. Öğretmenlik bölümlerinin ders programlarının içeriği üniversite-okul işbirliği sağlanarak yeniden düzenlenmelidir.

Almanya'da stajyer öğretmenlik dönemi hizmet öncesi mesleki eğitimin bir parçası olarak düzenlenmiştir. Başka bir ifadeyle, bu ülkede hizmet öncesi eğitim ile öğretmenliğin ilk yıllarında verilen hizmet içi eğitim bütünleştirilmektedir. Böylece öğretmenlik uygulama eğitiminin süresi de uzatılmaktadır. Ayrıca hizmet içi stajyerlik eğitiminde öğretmen yetiştirme kurumlarının yetki ve sorumluluklarının olması bu eğitimin mesleki ve bilimsel kalitesini yükseltmektedir. Türkiye'de ise göreve yeni başlayan stajyer öğretmenlerin eğitimi tamamen atandıkları kurum tarafından sürdürülmektedir. Hizmet öncesi eğitimle stajyerlik dönemi birbirinden tamamen kopuk biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca, kanuni düzenlemeler var olsa da, uygulamada genellikle gerçek anlamda bir stajyerlik eğitimi yapılmamaktadır. Türkiye'de öğretmen kalitesinin artırılması için, mesleğin ilk yıllarının etkin ve verimli bir eğitim sürecine dönüştürülmesi gerekir. Bunu sağlayacak kurumsal yapının kurulması gerekmektedir. Bu bağlamda okullar ile öğretmen yetiştiren kurumlar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi üzerinde durulması gereken önemli bir husustur.

Almanya'da öğretmen adayının uygulama eğitiminde ve girdiği ikinci sınavda gösterdiği başarı derecesi öğretmenliğe başlayabilmede etkili bir faktördür. Türkiye'de ise öğretmen adayları, uygulama eğitimindeki mesleki beceri performanslarıyla değil, yalnız teorik bilgilerini ölçen Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ile istihdam edilmektedir. Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) tüm öğretmenlik alanları için aynı sınavdan ibarettir. Alana özgü bir sınav yapılmamakta, sadece bilginin ölçülmesine yönelik düzenlenmiştir.

Öğretmenliğe hazır olup olmamayı ölçmemektedir. En üst puan alandan başlayarak atamaları yapılmaktadır. Her ne kadar atanan adaylar bir yıllık stajyerlik döneminde başarılı bulunmaları halinde görevlerine devam edebilseler de, yukarıda bahsedildiği gibi gerçek anlamda bir stajyerlik eğitimi yapılmadığından dolayı, uygulama eğitimi hala sorunludur. Çünkü stajyerlik uygulamalarına ilişkin düzenlemelerde geçen ilkelerin eksiksiz hayata geçirilebildiğini söylemek güçtür. Bu nedenle KPSS sınavını tamamlayıcı bir unsur olarak, öğretmen adaylarının canlı mesleki performansları sergiledikleri uygulama sınavları yapılarak, söz konusu sınavlarda, üniversiteden seçilen alan uzmanları jüri üyesi olarak görevlendirilebilir. Bu tür bir sınav sayesinde, öğretmen adayların öğretmenliğe atanmadan, yani bir yıllık stajyer öğretmenlikten önce kişisel özellik ve becerilerinin öğretmenlik mesleğinin niteliğine uygun olup olmadığının da test edilmesi mümkün olacaktır.

Almanya örneği Türkiye'deki sorunların daha iyi anlaşılmasında ve çözümler üretilmesinde yol gösterici olabilir. Ancak bu bir ülkenin doğrudan model alınması anlamına gelmemelidir. Çünkü her ülkenin kendine özgü eğitim sistemi vardır. Ayrıca hiçbir örneği sorunsuz ideal bir model gibi görmemek gerekir. Ancak bu durum başka örneklerden yararlanmanın önünde bir engel olmamalıdır. Türkiye kendi eğitim sisteminin yapısı, sorunları ve ihtiyaçları doğrultusunda, Almanya gibi bir ülkenin uygulamasından yararlanarak eğitimini geliştirme çabası göstermelidir.

KAYNAKLAR

- Abalı, Ü. (2000). Almanya'daki Türk eğitimcileri için öğretmen el kitabı. İstanbul: MEB Yayınları.
- Akpinar, B., Turan, M. ve Tekatas, H. (2004). Öğretmen adaylarının gözüyle sınıf öğretmenlerinin yeterlilikleri. XIII. Ulusal Eğitim Kurultayı. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Aytaç, K. (1999). Federal Almanya Cumhuriyetinde okul sistemi. Ankara: Engin Yayınevi.
- Bastian, J.; Keuffer, J.; & Lehberger, R. (2005). Lehrerbildung in der Entwicklung: das Bachelor-Master-System: Modelle- kritische Hinweise- Erfahrungen. Weinheim: Beltz.
- Bischoff-Wanner, C. (2008). Lehrerbildung in der Pflege. Weinheim- München: Juventa.
- Blankerty, H. (1992). Die Geschichte der Pädagogik. Von der Aufklärung bis zur Gegenwart. Wetzlar: Pandora.
- Budak, Y. (1997). Öğretmen yetiştirmede Almanya Fransa ve Türkiye örneği. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 22 (228), 11-26.
- Coşkun, H. (2000). Öğretmenlik mesleği, Türkiye-Almanya ve Kıbrıs'ta öğretmen yetiştirme. Ankara: CTP Yayınları.
- Çelikten, M. & Sanal, M. & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. Erciyes Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (167), 207-237.
- Daschner, P. & Drews, U. (2007). Kursbuch Referendariat. Weinheim: Beltz Verlag.
- Demir, A. (1995). Almanya'da eğitim. *Öğretmen Dünyası Dergisi*, 16 (189), 18-22.
- Demirel, Ö. (1991). Karşılaştırmalı eğitim, Ders Notları. Ankara.
- Ercan, M. (1991). Federal Almanya ve Türkiye'de özel eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.
- Ersoy, H. (1998). Türk-Alman sistemlerinde orta öğretim kurumlarının ve müfredatlarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Eurydice-Informationnetz zum Bildungswesen in Europa (2009). Der Lehrberuf in Europa: Profil, Tendenzen und Anliegen. Bericht I. Lehrerausbildung und Maßnahmen für den Umgang in das Berufsleben. Allgemeinbildender Sekundarbereich I. Brüksel.
- Federal Ministry Of Education (2007). Higher education and research in Germany. www.bmbf.de/en6142.php adresinden indirilmiştir.

- Flagmeyer, D. & Rotermund, M. (2007). Mehr Praxis in der Lehrerbildung – aber wie? Möglichkeiten zur Verbesserung und Evaluation. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag.
- Foerster, F. (2008). Personale Voraussetzungen von Grundschullehramtsstudierenden. Bamberg: Waxmann.
- Führ, C. (1997). Deutsches Bildungswesen seit 1945. Frankfurt: Luchterhan.
- Froaker, C. (2006). “The educational structure of the German School System”, Contemporary research in the United States, Germany, and Japan on five educational issues: Structure of the education system, standards in education, The role of school in adolescent’ lives, individual differences among students, and teachers’ lives. General Editors: Harold W. Stevenson, Shin-Ying Lee and Roberto Nerison-Low. Internet Adresi: <http://www.ed.gov/PDFDocs/research5.pdf>.
- GHPO II (2007). www.kultusportal-bw.de/servlet_adresinden 10 Temmuz 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Gruschka, A. (2008). Präsentieren als neue Unterrichtsform. Die pädagogische Eigenlogik einer Methode. Leverkusen: Budrich Verlag.
- Hartenburg, J. (1997). Eğitim reformunun temel ilkeleri. Dünya’da ve Türkiye’de Zorunlu Eğitim Sempozyumu Bildirileri, Ankara.
- Hochschulrektorenkonferenz (Hrsg). (2005). Reform als Chance. Das Staatsexamen im Umbruch. Bonn.
- Kretschmer, H. & Sary, J. (2006). Schulpraktikum: Berlin: Cornelsen Scriptor.
- KMK (2010). Eckpunkte für die gegenseitige Anerkennung von Bachelor- und Masterabschlüssen in Studiengängen, mit denen die Bildungsvoraussetzungen für ein Lehramt vermittelt werden. www.kmk.org/.../2005/2005_06_02-Bachelor-Master-Lehramt-pdf adresinden 19.11.2011 tarihinde indirilmiştir.
- Lehrerbildung (2009). www.km.bayern.de/km/lehrerbildung adresinden 11 Eylül 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Media Consulta Deutschland. (2003). İşte Almanya. GmbH.
- Milotich, E. (1999). Teachers and the teaching profession in Germany. The educational system in Germany: Case study findings. Internet Adresi: <http://www.ed.gov/pubs/GermanCaseStudy/chapter5.html>.

- Oehmig, B. (2005). Erfolgreiches Referendariat. Hinweise und Hilfen für Schule und Lehramtspraktika. Frankfurt a. M.: Lang Verlag.
- Pufahl, I., Rhodes, N.C & Christian, D. (2006). Foreign language teaching: what the United States can learn from other countries. Internet Adresi: <http://www.cal.org/ericcll/countries.html>.
- Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung (2010). www.berlin.de/sen/bwf adresinden 19.11.2011 tarihinde indirilmiştir.
- Turan, K. (2005). Avrupa Birliğine giriş sürecinde Türk Alman eğitim sistemlerinin karşılaştırılarak değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 33 (167), 173-184.
- Vehslage, T., Bergman, S., Kähler, S. & Zabel, m. (2007). Referendariat und Berufseinstieg. Stationen – Chancen – Bewerbung. (2. Aufl.), München: C.H. Beck.
- Venter, J. (1987). Target- size analysis of membrane proteins. New York: Liss.